

Wyeler på udebane

THE COLLECTOR (Offer for en samler), USA 1965. Prod.: Jud Kinberg, John Kohn/The Collector Company. Instr.: William Wyler. Manus.: Stanley Mann og John Kohn efter John Fowles' roman af samme navn. Foto: Robert L. Surtees (USA) og Robert Krasker (England), Technicolor. Klip: Robert Swink og David Hawkins. Dekor.: John Stoll og Frank Tuttle. Musik: Maurice Jarre. Medv.: Terence Stamp (Freddie Clegg), Samantha Eggar (Miranda Grey), Mona Washbourne (Tante Annie), Maurice Dallimore (naboen). Dansk distribution: Columbia. Dansk prem.: 1.2.1966, Dagmar. Længde: 3275 m (117 min.).

William Wyler er lidt af en gammel rotte, der ikke rigtig kan finde sig til rette i den *John Fowles'ske* kælder, som måske er ham en tand for allegorisk med dens proletardiktatur og borgerlige dekadence over for hinanden. Han mister næsten helt iscenesætter-lysten, når konflikten i denne allegori tilspidises, eller når et historien aldeles uvedkommende flash-back trænger sig ind på den i forvejen urealistiske *fantasy* i et forsøg på at give den jordforbindelse. Mange har hævdet, at kælderens i det hele taget var for meget kulisse, men det synes mig alligevel klart, at Wyler har ønsket det således for at understrege det absurde. Det ligger ikke så fjernt fra *Hitchcocks* brug af tydelig bagprojektion eller back-drops. Hverken Freddie eller Miranda er „hentet ud af vor hverdag“, Freddie er ikke engang rigtig psykopat. De er tankeeksperimenter, og jeg kan ikke se rettere, end at de står for to halve ideer, der hver for sig er farlige at slå sig til tåls med; den ene fører til blind aggression og neo-fascisme, det er den, der i sidste instans føler sig retfærdig og frelst, og som derfor kræver, at kunsten skal fortolkes efter værdien af dens ideer, vel at mærke efter en værdiskala, som den retfærdige og frelste lader opstille. Det turde være den farligste. Den anden er farlig ved sin utilstrækkelighed, sin halve danselse, sin halve viden. Den er en glimrende baggrund for og medvirkende årsag til en blomstrende opposition under feltråbet: Kejserens nye klæder!

Men Wyler har ikke anet, hvor han skulle anbringe sin sympati, som han har bragt med sig gennem årene; og hvor en „kold“, beskrirende instruktør som f. eks. *Frankenheimer* kunne have fremlagt et klinisk drama, kunne have leget med sine personer, som var det hele en *ant-farm*, dér står Wyler med sin ærlige sentimentalitet og sin amerikanske humanisme. Det er simpelt hen ikke hans kop te. Han har ikke kunnet gennemføre det, der skulle være

et djævelspil om værdierne, som det søges formuleret i midterpartiets skematisk, men sine steder ganske vittige, programmerklæringer. Resultatet er, at man nok kan fængsles af filmen, men man savner konsekvens i instruktionen og tvinges til at hæfte sig ved det „gammeldags“, om man vil, i formuleringen. Skuespillerne gør, hvad de kan. *Terence Stamp* får lagt en vis sympati i sin figur uden på noget tidspunkt helt at slippe det farlige, det irrationelle. Man er overbevist om, at Freddie er systematiker med en udpræget sans for rette linier. Hans skyklapper og sans for irrelevante argumenter er en mindre politiker værdige.

Poul Malmkjær.

Polen 1964

PINGWIN. Polen 1964. Prod.: „Kamera“. Instr. og manus.: Jerzy Stefan Stawinski. Foto: Stefan Matyjaszkiewicz. Musik: Krzysztof Komeda (baseret på motiver fra J. S. Bach). Dekor.: Roman Wolyniec. Klip: Mirosława Garlicka & Irena Wron-Jasinska. – Medv.: Andrzej Kozak (Andrzej, kaldet „Pingvin“), Krystyna Konarska (Barbara), Zbigniew Cybulski (Lukasz), Janina Kaluska-Szydłowska (moderen), Mieczysław Milecki (faderen), Wojciech Duryasz (Adam), Elżbieta Świecicka (hans mor), Andrzej Szczepkowski (hans far) m. fl. Længde: 2740 m. (99 min.).

REKOPIS ZNALEZIONY W SARAGOSSIE. Polen 1964. Prod.: „Kamera“. Instr.: Wojciech J. Has. Manus.: Tadeusz Kwiatkowski efter Jan Potocki's roman. Foto: Mieczysław Jahoda (s/h, Dyaliscopé). Musik: Krzysztof Penderecki. Dekor.: Jerzy Skarzynski & Tadeusz Myszorek. Medv.: Zbigniew Cybulski (Alfons van Worden), Iga Cembrzynska (Emina), Joanna Jedryka (Zibelda), Kazimierz Opalinski (eremitten), Sławomir Linder (Alfons' far), Mirosława Lombardo (Alfons' mor), Franciszek Pieczka (den gale), Ludwik Benoit (hans far), Barbara Krafft (hans mor), Pola Raksa (Inezilla), Aleksander Fogiel (adelsmand), Adam Pawlikowski (magikeren), Beata Tyszkiewicz (Rebeca, hans søster), Gustaw Holoubek (matematikeren), Leon Niemcecz (Don Avadoro), Bogumil Kobiela (Toledo) m. fl. Længde: 4967 m (180 min.).

RYSOPIS. Polen 1964. Prod.: Film Polski, Filmskolen i Lodz. Instr., manus., dekor. og klip: Jerzy Skolimowski. Foto: Witold Mikińczuk. Musik: Krzysztof Sadowski. Medv.: Jerzy Skolimowski (Andrzej Leszczyk), Elżbieta Czyżewska (pigen – 3 roller), Tadeusz Mins, Jacek Szucek, Andrzej Zarnecki m. fl. Længde: 2130 m (77 min.).

Filmæssigt har begyndelsen af 1966 været ret overvældende. Det kan være vanskeligt nok at nå det løbende repertoire, og når der så kommer en række arrangementer som dem, vi

nylig har oplevet, oven i det hele, kommer man i den vidunderlige og samtidig lidt ærgerlige situation at skulle til at vælge mellem flere fristende tilbud. Et af disse tilbud var Filmfondens polske weekend i „Fasan Bio“ i København. Det var velkomment. Der har været lidt stille om polsk film i et par år, og man har kun kunnet ane dens besværligheder, mens man ventede på *Wajda* og *Kawalerowicz'* mammutfilm.

Arrangementet synes at skildre polsk films situation ganske godt – fra stagnation i en uventet mundænit i *Jerzy Stefan Stawinskis* „Pingwin“, via fabulerende, håndværksmæssig solid retrospektion i *Wojciech Has'* „Rekopis znaleziony w Saragossie“ (Manuskriptet fra Saragossa), til *Jerzy Skolimowskis* stærkt personlige, eksperimenterende „Rysopis“ (Ingen særlige kendetegn).

Pingwin

Stawinski, der er mest kendt for manuskript- og romanarbejde („Pingwin“ er hans opus 2 som instruktør), har valgt et forbløffende uoriginalt motiv: den kejtede og fjumrede unge mand, der til slut viser sig klogere end alle andre, og som får den søde pige. Motivet fik endda være, om det var lykkedes ham i udformningen af det at give det nyt liv, at anskue det originalt, at fortælle noget med det. Filmen har visse antydninger i retning af „frisind“ og modernisme, men hvor *Wajda* i „Uskyldige Troldmænd“ trådte i det, dér tramper Stawinski. Det hele gungrer hult, og kun i de få glimt, hvor *Cybulski* glemmer sine manerer – måske på grund af heldige dialogpassager – kommer filmen op over det triviale. Hovedrollen som Pingvin afspadseres af *Andrzej Kozak*, der i øvrigt er omgivet af en række skabeloner, som vi ikke kan levere bedre herjemme.

Rekopis Znaleziony w Saragossie

Wojciech Has har hentet forlægget til „Manuskriptet fra Saragossa“ i *Jan Potockis* roman fra 1814 om den unge kaptajn van Wordens besynderlige eventyr på en rejse gennem Sierra Morena til Madrid, en rejse, der foruden at blive krydret af kaptajnens egne oplevelser også spinder et net af anekdoter og intriger fra de personer, som han møder, eller som opøger ham. På et tidspunkt i den lange, men

hele tiden ganske underholdende film, opdager man som tilskuer, at man nu oplever en historie, som fortælles i en historie, der på sin side er en underhistorie af den oprindelige historie, som den genfortælles til van Worden, og man gribes af en oprigtig angst for, at man aldrig skal finde tilbage til det oprindelige udgangspunkt. Men fortælleteknikken sejrer, og man udstøder et lettelsens suk, da det viser sig, at man får leveret et smukt puslespil, hvor ingen brikker mangler, men hvor man alligevel får mere end ét billede som slutresultat. Hver brik er et billede for sig, og lagt sammen danner de et næsten Bosch'sk mylder af detaljer i en helhed. Has har haft held med formen, der er ret overbevisende, måske på bekostning af den menneskelige konflikt i visse episoder som f. eks. spillet mellem magikeren og matematikeren, der begge søger at vinde van Worden for sig. Her synes man, at intrigen er gledet noget i baggrunden; der mangler en vis spænding mellem personerne, som grupperes i billedet på en måde, der ikke ligefrem indbyder til dybere fortolkning af deres forhold; dertil er rytmen langsom, næsten umærkelig, med forsigtige køreture og langsomme panoreringer på totalbilleder af intrigens hovedpersoner. Man forstår af dialogen, at spændingen må være der, men den udtrykkes ikke tilsvarende på billedsiden.

Men filmen er fornøjeligt robust, kuriøst snakkesalig og sjovt mystificerende. Der spilles på livet løs i nær kontakt med genres uventet og selvudlevering – glimrende var bl. a. 'Den gale' (*Franciszek Pieczka*) med velplacerede stilbrud – og generelt får man lyst til at se mere i denne filmisk ret uopdyrkede genre med eventyr for voksne.

Rysopis

Skolimowskis „Rysopis“ er en debutinstruktion af de mere ualmindelige. Den er – indtil videre – den eneste spillefilm, der er fuldført på filmskolen i Lodz, den bærer sin skabers signatur i instruktion, manuskript, dekoration og hovedrolle. Dens ydre form er løs, med tilfældighedens præg. Den er dog tilsyneladende helt nødvendig. Den ligner i sin holdning den tjekiske „Diamanti Noci“, der også forlanger en intens identificering af tilskueren for at kunne få kontakt med hans følelser og dermed hans reaktioner. Den søger at grave sig ned i tilskuerens intellekt for at bore lidt ud i det fornuftsbestemte i hans holdning; ikke for at dominere følelserne totalt, men for at